

ОРГАНІЗАЦІЯ ТРАНСФЕРУ ІННОВАЦІЙ БІБЛІОТЕКАМИ УКРАЇНИ

Обґрунтовується місце бібліотек у системі трансферу інновацій, розкривається зміст трансферу знань, технологій, інновацій і порушуються проблеми його організації.

Ключові слова: бібліотека, інновації, трансфер знань, трансфер технологій, трансфер інновацій.

Обосновывается место библиотеки в системе трансфера инноваций, раскрывается содержание трансфера знаний, технологий, инноваций и поднимаются проблемы их организации.

Ключевые слова: библиотека, инновации, трансфер знаний, трансфер технологий, трансфер инноваций.

The library place is proved in to the system of a transfer of innovations, the maintenance of a transfer of knowledge, technologies, innovations and problems of their organization reveals.

Key words: library, innovations, a transfer of knowledge, a transfer of technologies, a transfer of innovations.

Сучасний етап розвитку системи соціальних комунікацій характеризується прискоренням інноваційних процесів. Інновації стають необхідною умовою розвитку сучасного суспільства, внаслідок чого посилюється увага до проблем трансферу знань, технологій, інновацій. Про це свідчить формування національної мережі трансферу технологій, спрямованої на консолідацію інформаційних ресурсів державних, громадських, приватних інноваційних структур України. Створюються спеціальні структури для впровадження та просування інновацій; розміщення інформації у формі технологічних профілів у національних та зарубіжних мережах трансферу знань.

Нагальною необхідністю стає орієнтація на інноваційний розвиток для бібліотек України. Проблеми та напрями впровадження інновацій у бібліотечній діяльності порушуються багатьма дослідниками, зокрема В. А. Вергуновим, В. О. Давидовою, В. В. Дерлеменком, С. Г. Матліною, Є. Ю. Качановою та багатьма іншими. Автори розкривають зміст бібліотечних інновацій, висвітлюють механізми здійснення інноваційних процесів, обґрунтовують стратегії управління інноваційним розвитком. Проте проблеми трансферу інновацій залишаються поза увагою в бібліотекознавчих дослідженнях.

Зважаючи на це, актуальним є висвітлення особливостей організації трансферу інновацій бібліотеками України, що й становить мету статті.

Упровадження інновацій залежить від планомірного процесу передачі знань, навичок, технологій, методів, зразків та об'єктів виробництва від однієї сторони до іншої з метою забезпечення доступності наукових і технологічних розробок для ширшого кола користувачів, які зможуть надалі розвивати та використовувати технологію в нових продуктах, процесах, формах, матеріалах або послугах, тобто від трансферу. Трансфер створює своєрідний зв'язок між виникненням знань та їх використанням у процесі виробництва інновацій.

Водночас слід зауважити, що сучасні дослідники пропонують розрізняти поняття «трансфер знань», «трансфер технологій» і «трансфер інновацій» [3–4].

Під поняттям «трансфер знань» розуміється комплекс систем і процесів, через які передаються знання, включаючи технології, досвід і навички, з метою їх практичного втілення й обговорення, розвитку, вдосконалення [3]. Тобто йдеться про багатоаспектний і розгалужений процес передачі різних видів і форм знання, в якому безперечно важлива роль належить бібліотекам, котрі розширюють аналітичну діяльність, спрямовану на впорядкування знання, вдосконалення форм і засобів поширення не тільки явного знання, але і виявлення й аналіз цілого комплексу додаткової інформації, що становить потенційне знання. Таким чином сучасні бібліотеки, з одного боку, сприяють долученню інформації та знань до нового комунікаційного середовища, а з іншого — здійснюючи аналітичну обробку, сприяють перетворенню їх на національний ресурс, цінний суспільний продукт, від якого залежить подальший соціальний розвиток.

Трансфер знань стає ключовим завданням вищих навчальних закладів, котрі створюють спеціальні служби й інститути трансферу знань [2]. Це зумовлено посиленням інтеграції трьох видів діяльності: науково-дослідницької роботи, викладання і поширення інноваційних знань. Наприклад, у Росії відбувається створення інститутів трансферу знань, що впливає на здійснення основної функції ВНЗ — підготовки спеціалістів [2]. Зокрема, в Казанському державному університеті культури і мистецтв організація інституту трансферу знань спрямовується на: об'єднання професійної підготовки кадрів; науково-дослідницьку діяльність; задоволення потреб особистості в інтелектуальному, культурному розвитку; надання додаткової освіти й кваліфікації через реалізацію програм безперервної освіти відповідно до динамічного розвитку соціогуманітарної й соціокультурної сфер; підтримку тісних контактів з іншими профільними навчальними закладами і науково-дослідними установами на національному та міжнародному рівнях [6].

Згідно із сучасними дослідженнями, трансфер технологій є компонентом трансферу знань, що забезпечує перенесення нових технологій від їх творців до суспільства [3]. Він розглядається, насамперед, як процес передачі та продажу з метою організації виробництва конкурентоспроможної продукції і може набувати різних форм: містити ліцензійну угоду, заснування спільного підприємства або партнерство зі спільними ризиками й винагородами.

Багато дослідних установ, державних організацій, університетів і приватних підприємств наразі вже створили відділи, функції яких є визначення досліджень, що мають комерційний потенціал, і розроблення стратегії їх використання. Поширюється створення таких структур: бізнес-інкубатори, бізнес-інноваційні центри та центри трансферу технологій, які здійснюють комунікації з промисловими, дослідними, торговими й іншими фірмами [1]. Вони можуть представляти інтереси дослідників, уряду, великих міжнародних компаній або бути незалежними організаціями, що підтримують усіх, хто до них звертається. Також до них належать новостворені незалежні або дочірні підприємства, які здійснюють упровадження технологічних інновацій [7].

Слід зауважити, що в країнах ЄС успішно функціонують інноваційні координаційні центри (центри трансферу технологій) — Innovation Relay Centre (IRC), що забезпечують ефективну комунікацію у сфері трансферу нових знань і технологій не лише між національними суб'єктами ринку інновацій, але й поза межами країни, формуючи наднаціональну мережеву структуру [1]. Останнє має важливе значення як для налагодження міжрегіональних зв'язків, у галузі науково-технологічного й інноваційного співробітництва, так і в контексті поглиблення інтеграції в Європейський дослідницький простір.

Наприклад, інноваційний координаційний центр (ІКЦ) в Англії створений з метою координації діяльності регіональних центрів (IRC North of England і Nord Manche). На засадах використання результатів досліджень центр надає безпосередню допомогу в трансфері технологій і виконує дві головні функції: 1) просування інноваційних технологій і процесів виробництва, створених регіональними центрами; 2) розміщення технологій, експортованих з Європи, в регіональних інноваційних центрах. У Німеччині Інноваційний координаційний центр (IRC South Germany Deutsch) є незалежним підприємством, яке займається промоцією програми технічної допомоги та підтримує трансфер технологій. Основна його діяльність спрямована на допомогу промисловим підприємствам в участі в європейських науково-дослідницьких програмах; в обробці результатів досліджень і здійсненні трансферу технологій за кордон; стимулюванні інноваційних процесів

та їх підтримці в управлінні транскордонними процесами; проведенні інноваційного аудиту; співпраці з партнерами для використання результатів досліджень. У Польщі реалізується проект «Загальнопольська мережа трансферу технологій і підтримки інноваційності малого та середнього підприємництва», що передбачає створення мережі інформації про фірми й інституції, які пропонують або потребують нових технологічних рішень [1]. Така мережа має стати платформою обміну інформацією і забезпечити трансфер технологій у країні.

У цьому процесі беруть участь і бібліотеки, які збирають і розповсюджують інформацію про технологічні інновації, сприяють комунікаціям між різними структурами, установами, організаціями. Про це свідчить те, що сучасні провідні бібліотеки перетворюються на консолідуючу силу, яка об'єднує численних партнерів. Спільними зусиллями вони створюють і поширюють не тільки результати технічних інновацій, але й результати інтелектуальної діяльності, зокрема інформаційних ресурсів, мультимедійних продуктів, архівних матеріалів та інших об'єктів, таким чином збільшують можливості трансферу знань, технологій, інновацій.

Трансфер інновацій розглядається як передача знання в конкретній формі, готовій для використання; як безперервний потік усіх видів інновацій, що охоплює всіх учасників інноваційного процесу та пронизує всю систему відношень між ними [3]. Це процес, через який інновації поширюються комунікаційними каналами та засобами в часі і просторі серед учасників соціальної системи. Його об'єктами є нові або вдосконалені продукти та послуги, спрямовані на вирішення соціальних, економічних та інших проблем.

У процесі трансферу інновацій важливе місце належить інформаційному обміну, що підтверджує досвід європейських країн, у яких серед актуальних проблем у зазначеному аспекті називають: обмін науково-технічною й економічною інформацією; збір і систематизацію інформації щодо реалізації інноваційних проєктів; пошук іноземних партнерів; організацію та проведення семінарів з питань інноваційної діяльності [1]. Принциповою відмінністю цього виду трансферу від інших є те, що будь-хто з учасників означеного процесу може мати доступ до існуючої інноваційної інформації, яка не є спеціалізованою щодо потреб конкретного розробника чи користувача.

Залежність трансферу інновацій від установ, фахівці яких мають навички роботи з інформацією, підтверджують сучасні дослідження й передові практики [1–3; 5]. Це дозволяє вважати важливим компонентом означеної інфраструктури бібліотеки, функціональне багатство яких забезпечує виконання особливої ролі

в інноваційному процесі. З одного боку, вони беруть участь у процесах трансферу інноваційних результатів різних галузей науки, техніки, культури. З іншого — становлення та розвиток інформаційного суспільства потребують якісних змін у діяльності самих бібліотек та організації трансферу бібліотечних інновацій.

У сучасних умовах інноваційні зміни стосуються всіх напрямів бібліотечно-інформаційної роботи. У бібліотеках України реалізуються такі інноваційні проекти, відмінні як за масштабами, так і за змістом і спрямуванням:

1) Інформаційно-технологічного: створення власних електронних продуктів; надання сучасних послуг; розробка та вдосконалення пошукових стратегій; вирішення проблем поцифрування документних ресурсів; упровадження сучасних засобів і методів захисту інформації при збереженні ефективності доступу тощо.

2) Організаційно-функціонального: створення нових структурних підрозділів у бібліотеках (відділів, секторів, служб); оновлення традиційних функцій структурних підрозділів бібліотек; застосування сучасних засобів і методів комунікацій бібліотеки; трансформація бібліотек в інформаційно-бібліотечні, соціокультурні центри.

3) Соціально-кадрового: упровадження нових форм управління персоналом (формування команд, створення умов кар'єрного росту, профілактика конфліктів тощо); організація підвищення кваліфікації співробітників бібліотек; розширення професійних комунікацій.

4) Економіко-правового: формування економічної інноваційної політики бібліотеки; упровадження правових аспектів захисту виробників і поширювачів інформаційних продуктів та послуг; участь у розробці принципів бібліотечного законодавства; упровадження нових інформаційних стандартів і правил.

5) Методично-наукового: виокремлення пріоритетних напрямів діяльності бібліотек; організація науково-дослідницької роботи, спрямованої на комплексне використання форм і методів дослідницької роботи; проведення самостійних аналітичних, науково-дослідних розробок; організація інноваційних відношень і комунікацій.

6) Інтеграційного: створення консорціумів, корпоративних бібліотечних об'єднань; участь у реалізації спільних європейських та інших міжнародних проектів; організація спільних порталів, електронних бібліотек; створення професійних товариств, асоціацій; упровадження форм і методів міжнародного співробітництва; посилення взаємозв'язків з іншими соціально-комунікаційними установами, зокрема бібліотеками, музеями, архівами [1].

У поширенні бібліотечних інновацій плідно використовуються публікації, Інтернет-технології, радіо- й телепередачі, виставки,

аукціони і ярмарки. Одним із прикладів трансферу може бути Ярмарок бібліотечних інновацій, що вже вдруге організується спільними зусиллями Української бібліотечної асоціації, Міністерства культури України, програм «Бібліоміст» і «Сприяння Парламенту II», Посольства США в Україні. Такий захід можна вважати інтегральною формою трансферу інновацій. Це зумовлено, по-перше, організацією єдиного комунікаційного майданчика для обміну досвідом між фахівцями щодо впровадження інновацій; по-друге, створенням умов для обговорення можливих форм співпраці у просуванні інновацій; по-третє, поверненню максимальної уваги до творчих досягнень бібліотек. Збільшення кількості учасників зазначеного заходу може сприяти ефективнішій організації трансферу інновацій бібліотеками України.

Безперечно, на ефективність трансферу інновацій впливає швидкість їх упровадження, адаптація до реальних умов конкретної організації; можливості вдосконалення новації завдяки інтелектуальному потенціалу, організація партнерської взаємодії.

Упроваджуючи бібліотечні інновації, бібліотека розширює сферу своїх послуг такими як: сервісні, консалтингові й освітні, рекламні та посередницькі. Збільшуючи асортимент послуг, бібліотека набуває можливості організації трансферу інновацій як суто бібліотечних, так і інших галузей. Але проблеми розробки чіткої позиції бібліотеки щодо поширення інновацій залишаються невирішеними.

Проблемними для організації трансферу є не стільки матеріально-фінансові питання, скільки психологічні процеси впровадження інновацій. Будь-яке ноу-хау пов'язане з обов'язковими змінами у виробничих відносинах, що викликає особистісний чи груповий опір тих виконавців, від яких ці новації потребують певної професійної переорієнтації, оновлення знань та навичок, а, можливо, і зміни посадового статусу. Подолання перепон у впровадженні інновацій передбачає певну послідовність менеджмент-процесів: усвідомлення і переконання керівників і виконавців у доцільності, необхідності й вигідності впровадження інновацій; організацію навчання з метою загальноінтелектуального та професійного особистісного росту; індивідуальне опанування прогресивних технологій, стратегій, форм і методів інноваційної діяльності; усвідомлення й узгодження персональних і корпоративних цілей; розробка програми корпоративної взаємодії установ, зацікавлених у просуванні інновацій.

Існують проблеми, пов'язані з пошуком інформації про інноваційні розробки та партнерів у сфері комерціалізації технологій і винаходів, захистом прав інтелектуальної власності, несумлінною конкуренцією в цій сфері, недостатнім розвитком інноваційного трансферу, що пов'язує трансфер знань, технологій, інновацій.

Актуальною проблемою є управління інноваційною діяльністю на засадах теоретико-методологічного обґрунтування потенційних можливостей бібліотечної системи в напрямі опанування комплексу комунікаційних технологій, котрі стосуються взаємозв'язку між наукою та практикою, технологією й етикою, особистістю та суспільством [5]. Важливим етапом трансферу інновацій є аналіз інноваційної ситуації, зокрема вивчення й оцінка умов і факторів, що впливають на впровадження інновацій і створення середовища, яке стимулюватиме та підтримуватиме інновації стосовно об'єктивних тенденцій усіх складових системи цінностей.

Суттєвим недоліком української інноваційної системи є неналежне заохочення встановлення та підтримки зв'язків із приватним сектором. Тому, на нашу думку, одним із важливих напрямів долучення бібліотек до системи трансферу є налагодження зв'язків зі структурами малого бізнесу. Малий бізнес не тільки забезпечує прискорене формування споживчого ринку, але сприяє активізації інноваційної діяльності. Підтримка малого інноваційного бізнесу передбачає фінансове, матеріально-технічне, організаційне й інформаційно-аналітичне забезпечення його діяльності. В останньому невідкладними завданнями бібліотек убачаються: дослідження сегментів зовнішнього та внутрішнього ринків; виявлення бізнесових структур, які потребують інноваційної інформації; пошук і аналіз інформації; допомога трансферу інноваційних досягнень у напрямі малого бізнесу через доведення до нього організаційних, технологічних, виробничих, управлінських інновацій.

Активна участь бібліотек у процесі інноваційного розвитку суспільства може сприяти обговоренню інноваційних ідей, винайденню нових джерел інформації, виявленню питань, проблем, пріоритетів, вартих розгляду, визначенню потенційних можливостей їх вирішення; досягненню узгодженості щодо впровадження інновацій. Установлення та підтримка горизонтальних зв'язків з інноваційними центрами, які функціонують в Україні, налагодження комунікацій з освітніми, науковими, консалтинговими структурами малого бізнесу на засадах ефективних механізмів і каналів комунікації, можна розглядати як перспективний напрям розвитку бібліотеки в системі соціальних комунікацій.

Успішній інтеграції в систему трансферу сприятимуть глибокі знання теоретичних засад організації інноваційних процесів; постійне оновлення компетентності бібліотечних фахівців, адаптація до сучасних потреб суспільства; визначення для кожної бібліотеки відповідного місця в подальшому інноваційному розвитку.

Список літератури

1. Вергунов В. А. Трансфер інновацій і його організація у бібліотеках України : навч. посіб. / В. А. Вергунов, В. В. Дерлеменко,

- Г. В. Шемаєва / ХДАК, ДНСХБ НААН. — Х. : ХДАК, 2011. — 122 с.
2. Владыка М. В. К вопросу о необходимости становления системы трансфера знаний и технологий на основе инновационного потенциала ведущих вузов России / М. В. Владыка [Электронный ресурс]. — <http://dspace.bsu.ru>
 3. Дулепин Ю. А. Стратегии трансфера инноваций в инновационных системах / Ю. А. Дулепин, Н. В. Казакова // Инновационные технологии управления. — 2010. — № 4. — С. 54-59.
 4. Землянкін А. І. Узагальнення підходів щодо трансферу знань як елемента інноваційного процесу / А. І. Землянкін, І. І. Лях [Електронний ресурс]. — режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>
 5. Инновационное развитие библиотек : концептуальный подход / М. И. Акилина, С. Д. Колетаева, С. Г. Матлина, Е. И. Ратникова // Библиотекосведение. — 2004. — № 2. — С. 27—32.
 6. Казанский государственный университет культуры и искусств [Электронный ресурс]. — Режим доступу: <http://www.kazguki.ru>.
 7. Шалынин В. Д. Проблема коммуникативности процесса трансфера инноваций / В. Д. Шалынин // Труды III междунар. науч.-практ. конф. / Санкт-Петербургский политехнический университет. — СПб. : СПбПУ, 2010. — С. 153-160.

Надійшла до редколегії 07.07.2012 р.

УДК 027.8:316.77

О. М. КУЧЕРОВА

МОДЕРНІЗАЦІЯ БІБЛІОТЕК ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ У КОНТЕКСТІ ГУМАНІЗАЦІЇ ТА ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ

Висвітлено організаційно-теоретичні питання модернізації бібліотек у загальноосвітніх навчальних закладах; досліджено погляди вітчизняних і зарубіжних учених та практиків шкільного бібліотекоснавства.

Ключові слова: соціальні комунікації, модернізація, інформатизація, інформаційний простір, інформаційно-комунікаційне середовище, бібліотека загальноосвітнього навчального закладу, шкільна бібліотека.

Освещены организационно-теоретические вопросы модернизации библиотек в общеобразовательных учебных заведениях; изучены взгляды отечественных и зарубежных ученых и практиков школьного библиотекосведения.

Ключевые слова: социальные коммуникации, модернизация, информатизация, информационное пространство, информационно-коммуникационная среда, образовательная среда, школьная библиотека.